

DEĞERLERİN BELİRLİ MESLEK ALANLARI VE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

EXAMINING THE VALUES ACCORDING TO THE JOB AREAS AND DEMOGRAPHIC VARIABLES

Yrd.Doç.Dr.Ayşem ÇALIŞKUR*
Dr.Ayşe DEMİRHAN**
Dr.Serdar BOZKURT***

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, meslek sahibi kişilerin Rokeach'in tanımladığı amaçsal-araçsal değerlere ilişkin sıralamanın belirlenmesi ve belirlenen bu değerlerin bazı meslek alanlarına ve demografik değişkenlere göre farklılıklarının incelenmesidir. Bu doğrultuda incelenen değerler çalışma ortamı içerisinde değerlendirilmeye tabi tutulmuş ve bazı demografik değişkenler açısından önem sırasına göre incelenmiştir. Altı farklı meslek grubundaki katılımcılardan 240 adet anket toplanmıştır. Veriler SPSS 18.0 istatistiksel paket programında analiz edilmiştir. Sonuçta, amaçsal ve araçsal değerler arasında pozitif ve zayıf yönlü bir ilişki tespit edilirken, "dürüstlük, aile güvenliği ve iç huzur" değerlerinin tüm gruplarda görülen ortak değerler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların, cinsiyet ve yaş gruplarına göre farklı amaçsal ve araçsal değerlere sahip oldukları da görülmüştür.

ABSTRACT

The aim of the study is determine the ranking of terminal and instrumental values which is defined by Rokeach and investigate the difference of these values according to job areas and demographic variables. The values obtained from the study are examined based on their importance according to the demographic variables. 240 questionnaires have been collected from participants belonging to six different job areas. Data is analyzed by SPSS 18.0 software program. As a result, a weak and positive relationship has been found between terminal and instrumental values. Also, it is found that the values as honesty, family security and internal peace are common values that are observed in all groups. Finally, it is found that the participants have different terminal and instrumental values according to their gender and age.

* İstanbul Arel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü.

** Yıldız Teknik Üniversitesi, İktisadi ve idari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü.

*** Yıldız Teknik Üniversitesi, İktisadi ve idari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü.

Değerler, meslek alanları, amaçsal değerler, araçsal değerler, Rokeach Değer Envanteri
Values, job areas, terminal values, instrumental values, Rokeach Value Survey

1. GİRİŞ

Bireyin çevresindeki olayların iyi ya da doğruluğu konusundaki yargılarını oluşturan temel kavram “değer” olarak ifade edilmektedir. Değerler, çevredeki olayları belirli bir süzgeçten geçirip, davranışlara yön vermeyi sağlayan olgulardır. Bireyin değerlerinin bilinmesi, yaşantısındaki durumlar karşısında onun davranışlarının tahmin edilmesine yardımcı olabilir. Bu çerçevede değer, bireylerin tercihlerine öncülük etmekte ve bu durumda da değer kavramının incelenmesini önemli hale getirmektedir.

Bireylerin değer yönelimlerinden birisini de mesleki seçimlerinde görebilmek mümkündür. Böylelikle bireylerin mesleki tercihlerinin belirlenmesinde farklı değer envanterlerinin geliştirilmesi sağlanarak bilime katkı yapılabilir. Ayrıca çalışma işletme alanındaki yöneticilerin, çalışanlarının kariyerlerine yön verebilmelerini sağlayabilecek mesleki tercihlerinin belirlenebilmesi açısından önemlidir.

Bu doğrultuda çalışmada Rokeach'in ortaya koyduğu amaçsal-araçsal değerler incelenmiştir. Bu değerlerin belirli meslek grupları ve demografik değişkenler açısından farklılıkları ortaya konulmuştur. Bu bağlamda çalışmada öncelikle değer kavramı, özellikleri ve farklı araştırmacılar tarafından yapılan sınıflandırmaları açıklanmıştır. Ardından da bireylerin değerlerinin belirli meslek alanlarına göre belirlendiği çalışmanın sonuçlarına değinilmiştir.

1.1. Değer Kavramının Tanımı

Değer kavramına ilişkin farklı tanımlamalar yapılmıştır. Kluckhohn'a (1951) göre “değer, genellenmiş ve örgütlenmiş bir kavram olarak; doğayı, insanın doğaya yerleşimini, insan ilişkilerini, arzu edilen veya arzu edilmeyeni belirleyip davranışı etkilemek suretiyle, insan-çevre ve insan-insan ilişkilerini düzenleyen unsurdur”. Kluckhohn, değer kavramını, arzu edilen ve ahlak kavramlarıyla bağdaştırarak, değerleri açıklarken “doğru”, “yanlış”, “daha iyi”, “daha kötü” sözcüklerine işaret etmiştir (Smith, 1969:104). Williams ise, değerlerin geliştiği kültürel ortamlara değinerek “değerler, bir kültürün üyelerinin neyin iyi veya kötü, neyin istenen veya istenmeyen, neyin güzel veya çirkin olduğunu belirlediği ve paylaştığı standartlardır” tanımlamasını yapmıştır (Williams, 1979:27). Böylece değerlerin, toplum üyeleri tarafından paylaşılan ortak bir kültür ögesi oluşunu vurgulamaktadır.

Marini, değerler söz konusu olduğunda duygusal ve bilişsel yönlerin bir arada işlev gördüğünü öne sürerek, değerleri “insanların bu dünyada nasıl yaşadıklarına ilişkin duygusal ve bilişsel unsurları sentezledikleri değerlendireci inançlardır” biçiminde tanımlamıştır. Bu tanım değerler

kavramına bilişsel psikolojik bir bakış açısı getirmektedir (Hitlin ve Piliavin, 2004:362). Şirin ise değerlerin farklı açılardan ele alındığında bireylere karşılaştırma olanağı veren kıstas olma, yüksek bir anlam taşıma ve yarar sağlama özelliğini vurgulamaktadır. Değerler, belli bir durum veya şarta bağlı kalmaksızın arzu edilen, yararlı görülen ve beğenilen şeyleri gösteren kıstaslar olarak da tarif edilebilir (Şirin, 1986:4).

Rokeach, değerler üzerine yaptığı çalışmalar sonucunda değeri “kişisel veya toplumsal olarak zıt ya da farklı bir davranış biçimi veya yaşam amacına karşı tercih edilen, belirli bir davranış biçimi veya yaşam amacı şeklindeki süregiden bir inançtır” biçiminde tanımlamıştır. Aynı zamanda değerlerin birleşerek bir sistem oluşturduğunu da belirtmiştir. Rokeach’a göre bir değer sistemi “göreceli bir önem boyutu üzerinde tercih edilen davranış tarzları veya yaşam amaçları ile ilgili inançların süregiden bir organizasyonudur”. Bu tanımlamadan, değerlerin kişiye göre farklı önem sırasında olduğu ve değerlerin davranış tarzı biçiminde çevreye yansıdığı anlaşılmaktadır (Rokeach, 1973:5). Rokeach, Kluckhohn ve Williams’a benzer biçimde Schwartz’ın değer tanımlaması ise: “İnsanın yaşamında ona kılavuzluk etmeye hizmet eden, arzulanan, durumlar ötesi hedefler” biçimindedir. Burada değerlerin durumlar ötesi olma özelliği, onun kapsamının genişliğini, sürekliliğini ve önemini ön plana çıkartmaktadır (Schwartz, 1996:2).

1.2. Değer Kavramının Özellikleri

Değerler, bir faaliyette arzulanan şeyler olarak anlaşılabilir. Örneğin; Rokeach’ın “alçakgönüllülük” ve “adalet” olarak belirttiği değerler, “kurtuluş” ve “özgürlük” değerlerine bir yaşam hedefi olarak rehberlik edip davranışı yönlendirebilir. Deth ve Scarbrough ise, değerleri soyut prensipler olarak görmekte, ancak değerlerin yalnız bize hangi davranışların “adalet”, “özgürlük”, “kendini ifade” veya “fiziksel güvenlik” vb. sağlayacağı hakkında hiçbir bilgi vermeyeceğini öne sürerek eleştirmektedir (Deth ve Scarbrough, 1995:30). Bu bağlamda değerler, durumlara veya davranışlara özeldirler, bireyin içinde olduğu özel durumlara yönelik olarak oluşmaktadır. Aynı zamanda davranışların seçiminde veya olayların değerlendirilmesine rehberlik ederek, bireydeki göreceli önemine bağlı olarak belirginleşmektedirler (Lan vd., 2008:122-123).

Schwartz ve Bilsky, çeşitli kuramcılarının değerle ilgili görüşlerini değerlendirerek ortak bir zemin oluşturmaya çalışmışlardır. Farklı kuramcılarının üzerinde uzlaştıkları değer tanımlarından hareketle özelliklerini şöyle belirtmektedirler(Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000:60).

- Değerler inançlar olarak sadece fikir niteliği taşımazlar, duygularla da bağlantılıdır, değerler etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
- Değerler bireyin amaçlarıyla ve bu amaca ulaşmada yararlandığı davranışlarla ilişkilidirler.
- Değerler, eylem ve durumların üzerindedirler.

- Değerler; davranışların, insanların ve olayların seçilmesi, değiştirilmesi ve yönlendirilmesinde standartlar olarak işlev görürler.
- Değerler, taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Dolayısıyla bireyler ve kültürler sergiledikleri değer önceliklerine göre betimlenebilirler.

Bu noktada; değerlerin duygu, davranış, amaç boyutları bütünleştirilmektedir; böylece benzer değer özelliklerine sahip bireysel ve kültürel ortamlardan söz edilebilir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000:60). Bu çerçevede değerler, bireylerin; tercihlerini, ilgilerini, güdülerini, ihtiyaçlarını, isteklerini, arzularını, amaçlarını ve tutumlarını yansıtan bir davranış biçimi, bireyin, kendisi için ve başkaları ile olan ilişkilerinde kural koyucu, davranış biçimleri arasından seçim yapılmasına yardım eden ve ideal davranış biçimini belirleyen standart, bireylerin elde etmek için çalıştıkları, başvurdukları, yücelttikleri ve benimsedikleri, herhangi bir durum veya nesne olarak işlev görmektedir (Naktiyok, 2003:100).

1.3. Değer Kavramının Sınıflandırılması

Değer kavramının farklı tanımlamalarından sonra, bu noktada değerlere ilişkin literatürde sıklıkla kullanılan sınıflandırmalara değinilmesi yararlı olabilir. Bu doğrultuda farklı bilim adamları tarafından yapılan ve literatürde kabul gören sınıflandırmalar incelenecektir. Değerler üzerine yapılan çalışmalarda genel olarak kabul görmüş beş sınıflandırma dikkati çekmektedir. Bunlar; *Rokeach'in Değerler Envanteri*, *Morris'in Değerler Sınıflandırması*, *Spranger'in Değerler Sınıflandırması*, *Kahle'nin Değerler Listesi (List of Value)* ve *Schwartz'in Değerler Teorisidir*.

Rokeach Değerler Envanteri: Değerler ile ilgili literatürde en çok kabul gören çalışmalardan biri psikolog Milton Rokeach'e aittir. Rokeach çalışmasında bir değerler seti oluşturmuş ve iki ana kategoriye ayırmıştır. Amaçsal (terminal) değerler; bir kişinin yaşamı boyunca başarmayı amaçladığı değerlere ilişkin tercihlerini ifade etmektedir (Schermerhorn vd., 1994:136). Bu envanter; 18 amaçsal, 18 araçsal değerden oluşan bir formdur (Rokeach, 1973: 32-33). Buradaki amaçsal değerler; *aile güvenliği, ahiret selameti, barış içinde bir dünya, başarı hissi, bilgelik, eşitlik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, heyecanlı bir yaşam, iç huzur, kendine saygı, mutluluk, olgun sevgi, özgürlük, rahat bir yaşam, sosyal onay, ulusal güvenlik, zevk* olarak sıralanabilir (Bilgin, 1995:89). Araçsal değerler ise; başarılması istenen hedefler için kullanılan araçları ifade etmektedir. Bu değerler, bireylerin bazı sonuçlara ulaşmasında kullandıkları kabul edilebilir davranışların temsilcisi olarak işlev görürler. Rokeach'in araçsal değerleri olarak *hırs, dürüstlük, cesaret* vb. değerler bulunmaktadır (Nelson ve Quick, 1994:121-122).

Morris'e göre, üç tip değer bulunmaktadır. Bunlardan ilki "Faal değerler", bireysel değerleri etkiler ve insanın isteklerini yansıtır. İkincisi "Kavranmış değerler", toplumun arzulanan olarak kabul ettiği davranış kavramlarının kültürel olarak paylaşılmasını yansıtır. Üçüncü olarak "Amaç

değerler” ise, bireysel tercihlerden ve normatif standartlardan bağımsız olarak, bir konu veya olaya yüklenen anlamla nitelendirilir (Bilsky ve Koch, 2000:3).

Spranger ise daha ayrıntılı bir sınıflamaya giderek insanların değer yönelimlerini bireysel değerlerine göre “kuramsal”, “ekonomik”, “estetik”, “sosyal” “politik”, ve “dinsel” değer olarak 6 gruba ayırmıştır. Bu gruplar şu şekilde açıklanabilir: (Özgüven, 2003:368)

- Kuramsal: Gerçeğe, bilgiye ve eleştirci düşünceye önem verir. Kuramsal nitelikli bireyin temel ilgisi, gerçeğin keşfidir.
- Ekonomik: Yararlı ve pratik olana önem verir, herhangi bir etkinliğin yararlı olup olmaması onun için önemlidir. Birey, yaşamı bedensel ihtiyaçların doyumu olarak görür.
- Estetik: Üst düzeyde biçim ve uyuma önem verir, herhangi bir yaşam tarzını zarafet ve uygunluk açısından değerlendirir.
- Toplumsal: Yardımseverlik, bencil olmama, başkalarını sevme en önemli özelliğidir. Kuramsal, ekonomik ve estetik tutum ve değerleri, soğuk ve insana yakışmaz kabul eder.
- Politik: Kişisel olarak, etkili ve güçlü olmaya önem verir. Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret arar.
- Dinsel: Evreni bir bütün olarak algılar ve kendini bu bütünlüğün bir parçası olarak görür. Mutlak şekilde doyurucu en yüksek değer tecrübeleri arar, mistik konulara ve yaşantılara ilgi duyar.

Kahle (1983) tarafından geliştirilen değerler listesi, bireylerin değerlerini önem sırasına göre sınıflandırılmalarını sağlamaktadır. Bu değerler üç grupta toplanmıştır ve şu şekilde açıklanabilir: (Daghfous vd., 1999:317)

- Hazcı (hedonik) değerler: Heyecan arama, yaşamda mutluluk ve haz ile diğer insanlar ile iyi ilişkiler kurma arzusunu içermektedir.
- Empatik değerler: Özsaygı, diğer bireylerden saygı görme, güvende olma ve aidiyet değerlerini yansıtmaktadır.
- Kendini gerçekleştirme: Kişisel gelişim ve başarıma duygusuna ait değerleri içermektedir.

Schwartz değerler teorisinde; güç, başarı, hedonizm, harekete geçirme, kendini yönetme, evrensellik, bağlılık, gelenek, uyum ve güvenlik olmak üzere 10 temel değer tipini içeren bir değerler yapısını öngörmüştür. Bu değerler bireyi motive etme amacına göre sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalardan bazıları örneğin güç değeri; sosyal statü ve prestij ile insanlar ve kaynakları üzerinde hakimiyet kurmayı içerirken, başarı değeri; kişisel başarıyı ifade etmektedir. Hedonik değer; mutluluğu, harekete geçirme değeri ise, yaşamdaki heyecanı ve yenilikleri içermektedir (Ros vd., 1999:51-52).

Yukarıdaki değer sınıflamalarından literatürde en çok kullanılanı ve kabul gören çalışma Rokeach'ın değerler sınıflamasıdır. Bu çalışmada da belirtilen sınıflama dikkate alınarak bir anket formu hazırlanmıştır.

1.4. Değer ve Davranış İlişkisinin İncelenmesi

Vaske ve Donnelly, öne sürdükleri Değer-Tutum-Davranış Modeli'nde, bireyin çevreye bakış açısından değerleri, değer yönelimlerini, tutum veya normları, davranış niyetlerini ve davranışları içeren hiyerarşik bir yapıyı önermişlerdir. Bu hiyerarşik yapı her biri diğerinin üzerine inşa edilen ters çevrilmiş bir piramit biçiminde tasarlanmaktadır. Kahle'ye göre değerler, çevreye uyumun temel özelliklerini yansıtan sosyal bilişleri (kognitif) temsil eder. Çünkü değerler, sosyal bilişlerin özeti olarak çevresel uyumun temel özelliklerini yansıtır. Değerler, değer yönelimlerinin (temel inanç kalıpları) temelini oluşturur ve tutum, davranış niyetleri ve davranışları etkiler. Ayrıca değerler, bir toplumun tüm üyeleri tarafından geniş ölçüde paylaşılır ve değerlerin, tutum ve davranışlar üzerindeki etkisi dolaylıdır. Tutumlar, bireyin bir nesneye karşı tutarlı bir yanıt eğilimidir ve değer yönelimleri tutumları etkiler. Literatürde değerlerin davranışları etkileyip yönlendirdiği genel olarak kabul görmesine rağmen bu görüşe katılmayanlar da mevcuttur. Williams'a göre, değerlerin bir davranışı kesin olarak belirlediği söylenemez. Ancak yaygın görüşe göre, değerlerdeki farklılıklar tutum ve davranış türlerinde de farklılığı ortaya koymaktadır. Örneğin; vahşi yaşam tutumuna sahip olan biri avcılık ve balık tutma davranışını sergiler (Vaske ve Donnelly, 1999:524-527).

England, davranışı yönlendiren değerlerin etkisini araştıran çalışmasında, 1000 Amerikan yöneticisinden veri toplayarak bir model geliştirmeye çalışmıştır. Bu model, değerlerin insan davranışı üzerinde "davranışı yönlendirme" ve "algısal eleme" olmak üzere iki ana yolla etkili olabileceğini öne sürmektedir. Model, insan davranışını değerler üzerinden açıklamaya çalışırken, iş alanında bir yöneticinin davranışları da spesifik olarak incelenebilir. England bir kişinin davranışının nasıl olabileceğini en iyi tahmin etme yolu olarak, bu kişinin neleri önemli bulduğunu incelemenin doğru olacağını öne sürmektedir (Levy, 2005:13).

Toplumdaki beklentilerin de ışığında bir insanın değerlerini keşfetmek için davranışını incelemek gerekir. Davranış, objeye karşı tutum ve duruma karşı tutum olarak iki tutumun bir işlevi olarak değerlendirilebilir. Bir kişinin değerlerini bilmek, onun gerçek hayat durumları ve deneysel durumlardaki davranışlarını tahmin etmeyi mümkün kılar. Bu konuda Rokeach, iki tür davranış tipi olduğundan söz eder: birincisi, "moleküler faaliyet"tir ve sadece tek bir faaliyetle ilgilidir, tek bir faaliyeti etkiler. Diğer davranış tipi ise, "kütlesel faaliyet"tir –ki bir dizi davranışa işaret eder. Örneğin; bir kişinin bir mesleği edinmeye çalışması sırasındaki bir takım davranışlarıdır (Rokeach, 1969:122-127).

Değer ve davranış bağına kurarken, bir tek değer veya tutuma dayanarak bir davranışı mükemmel biçimde tahmin etmenin mümkün olmayacağını hesaba katmak gerekir. Belli bir durumda belli bir objeye

yönelik davranış, tutumla objenin bilişsel etkileşimi ve tutumla durumun bilişsel etkileşimiyle oluşmaktadır (Rokeach, 1973:162).

Değerler, belirli bir anda insan davranışına kılavuzluk etmesinin yanı sıra geçmiş davranışlara açıklama getirmeye de hizmet eder. Bu görüş, Rokeach'ın tersine davranışı açıklamakta değeri daha genel geçer olarak ele almaktadır; ayrıca kişinin bir objeye, fikre ve duruma karşı tutumunun da davranışı etkileyen bir etmen olduğunu ileri sürer (Williams, 1979:20-23). Benzer biçimde tutum, değer ve davranış ilişkisini açıklarken, davranış "değer ve tutumun görüntüsü" olarak kabul edilmektedir (Connor ve Becker, 1979:72).

Kişilerin hayatlarında ulaşmak istedikleri amaçları ile değerleri arasında yakın bir ilişki vardır. Kişinin ulaşmak istediği amaçlarına, değerleri yön vermektedir. Daha sonra belirlenen amaçlara ulaşmak için uygun davranış sergilenmektedir. Bir bakıma kişi davranışları ile amaçlarını, yani değerlerini gerçekleştirmeye çalışmaktadır (Ünal ve Erciş, 2006:363).

Değer ve davranış ilişkisine dayanarak "her cins davranışın ilgili olduğu bir değer alanı vardır" varsayımından yola çıkıldığında, her değer kendisiyle ilgili davranışları düzenleyip düzenlemediği düşünülmelidir. Bu iddia, özellikle de ahlaki davranışın kökeninde ahlaki değerleri aramakla kalmayıp birbirinden farklı değer alanlarının da (iktisadi, estetik, sosyal vb.) birbirinden bağımsız olduğu fikrine de yol açar. Ancak psikoloji bilimindeki bilgiler, insanın uyum sürecinin düşüncelerle davranışlar arasında bir ahenk oluşturma çabasıyla gerçekleştiği yönündedir. İnsan düşünce-davranış bağlamında ahenk arar, çelişkiye düştüğünde ise uyum süreci içinde ahenki yakalayacak bir çaba harcar, bu çaba mazeret bulma biçiminde gerçekleşmeyebilir, kendi kendini de inandıran fikirler üretebilir. Bu durumda, dışarıdan bakıldığında tutarsız görünen düşünce ve davranışların o kişiyi pek de rahatsız etmediği görülebilir (Güngör, 1998:75).

1.5. Değerlere Yönelik Yapılan Araştırmalar

Gerek ülkemizde gerekse dünyada değerler ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, amaçsal-araçsal değerlerin demografik değişkenlerle (cinsiyet, eğitim durumu ve meslek alanı) ilişkisine yönelik araştırmaların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu çalışmaların bazıları şu şekilde özetlenebilir:

Özmete(2007)'nin Rokeach'in değerler çalışmasını dikkate alarak gerçekleştirdiği araştırmasında, üniversite öğrencilerinin değer yönelimlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ele alınmıştır. Araştırma sonucunda, kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında; *rahat bir yaşam, heyecanlı bir yaşam, eşitlik, özgürlük, mutluluk, sevgi, zevk ve bilgelik, barış içinde bir dünya* değerleri bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır. *Barış içinde bir dünya* değerini erkek öğrencilerin öncelikli gördüğü, sayılan diğer değerleri ise kız öğrencilerin öncelikli gördüğü anlaşılmaktadır. Bu çalışmada araçsal değerler bakımından *hüsranlı olma, temizlik ve hayal gücü kuvvetli olma* değerlerinin cinsiyetler arasında anlamlı farklılık gösterdiği ve bu değerleri erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre

öncelikli gördüğü saptanmıştır(Özmete, 2007: 866-867). Özden (2007), Spranger'in değerler sınıflandırmasını dikkate alarak üniversite öğrencilerinin değerlerini ele aldığı araştırmasında ise; farklı fakültelerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin değerlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı saptanmıştır. Mimarlık, Hukuk, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik Fakülteleri'nde *estetik* değer bakımından istatistiki olarak anlamlı farklılık elde edilmiştir. *Estetik* değer puanı Mimarlık, Hukuk, İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri'nde Mühendislik Fakültesi'ne göre yüksek elde edilmiştir (Özden, 2007: 64).

Thorpe ve Loo, hemşirelik yüksekokulu öğrencileri ile işletme bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin değerler profilini karşılaştırmaya dönük araştırmalarında, farklı mesleki tercihlere sahip öğrencilerin yaşam rollerini belirlemeye çalışmışlardır. Bu çalışma sonucunda hemşirelik bölümü öğrencilerinin sahip olduğu en önemli değerler; "kişisel gelişim" ve "yardımseverlik" olarak belirlenmiştir. Ayrıca hemşirelik bölümü öğrencileri ile işletme bölümü öğrencileri arasında belirgin değer farkları saptanmıştır (Thorpe ve Loo, 2003:83-90). Nosse ve Sagiv'in fizik terapistlerinin değerlerini incelemeye yönelik çalışmalarında, bu meslek grubunun "yardımseverlik" değerine en yüksek değer yönelimi gösterdikleri, değerler sıralamasında en düşük oranda ise "güç" ile ilişkili değerlere yöneldikleri belirlenmiştir (Nosse ve Sagiv, 2005: 841-845). Kuşdil ve Kağıtçıbaşı'nın, Türk öğretmenlerin değer yönelimlerini ele aldıkları araştırmada, farklı lise türlerinde eğitim veren öğretmenlerin değer öncelikleri saptanmaya çalışılmıştır. Schwartz'ın Değer Listesi dikkate alınarak yapılan araştırmada en önemli sayılan değer tipleri *evrenselcilik*, *güvenlik* ve *iyilikseverlik* değer tipleri olarak saptanmıştır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000:59-76).

Bu çalışmada da özellikle literatür çerçevesinde dikkate alınan cinsiyet ve yaş değişkenleri anket formuna dahil edilmiştir. Bu iki demografik değişkene göre, değerlerin farklılıkları incelenmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Çalışmada meslek sahibi kişilerin amaçsal-araçsal değer sıralamasının belirlenmesi ve belirlenen bu değerlerin bazı meslek alanlarına göre farklılıklarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın diğer bir amacı da Rokeach'in belirlediği amaçsal-araçsal değerler arasındaki ilişkinin meslek grupları açısından sınılanmasıdır. Bu amaç doğrultusunda, şu problemlere yanıt aranmaya çalışılmıştır:

1. Belirli meslek alanlarındaki kişilerin amaçsal-araçsal değerlerine ilişkin sıralaması nedir?
2. Belirli meslek alanlarındaki kişilerin amaçsal ve araçsal değerleri arasında ilişki var mıdır?
3. Belirli meslek alanlarındaki kişilerin değerleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

4. Belirli meslek alanlarındaki kişilerin değerleri yaş gruplarına göre farklılaşmakta mıdır?

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu *araştırmanın amacı*; meslek sahibi kişilerin amaçsal-araçsal değer sıralamasının belirlenmesi ve belirlenen bu değerlerin bazı meslek alanlarına göre farklılıklarının incelenmesidir. Bu doğrultuda incelenen amaçsal-araçsal değerler çalışma ortamı içerisinde değerlendirilmeye tabi tutulmuş ve bazı demografik değişkenler açısından önem sırasına göre incelenmiştir. *Araştırmanın önemi* ise; farklı meslek gruplarında bulunan kişilerin amaçsal-araçsal değerlerini bilerek farkındalık kazanmaları, gençlerin meslek seçiminde amaçsal-araçsal değerlerinin de önemli bir değişken olduğunu bilerek bilinçli tercihler yapabilmeleri konusunda öneriler ortaya koyabilmektir. Araştırma, örgütsel davranış, psikoloji ve istatistik disiplinlerinin birleştirildiği bir çalışma olması nedeniyle kuramsal açıdan da önemlidir. Bu bağlamda, elde edilen sonuçlar ışığında davranış teorisinin çalışma ortamında denenmesine ait sonuçlar incelenebilecektir. Çalışmada, meslek sahiplerini çalışmaya yönelten değerler kavramsal açıdan incelenmiş ve araştırma sonuçları dahilinde öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

2.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma; 2010 Ocak-2010 Kasım arasında İstanbul ilindeki farklı meslek grupları; doktor, akademisyen, serbest muhasebeci ve mali müşavir(smmm), bankacı, mühendis ve psikologlar arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul'daki farklı meslek grupları arasında çalışanlar oluşturmaktadır. Araştırmada, örneklem çerçevesinin oluşturulamadığı ve belli bir kategorideki bireylerin örnekleme katılma olasılıklarının daha yüksek olarak düşünüldüğü durumlarda (http://www.istatistikanaliz.com/ornekleme_turlerine_karar_verilmesi.asp, Erişim: 30.11.2011) kullanılan kota örnekleme tercih edilmiştir. Bu doğrultuda 360 adet anket formu dağıtılmıştır. Dağıtılan anketlerden 250 tanesi geri dönmüş, bunlardan eksik ya da hatalı doldurulan 10 anket değerlendirmeden çıkarılmış ve geriye dönen 240 anket analize tabi tutulmuştur. Böylelikle anket geri dönüş oranı yaklaşık %67 (240/360) olarak hesaplanmıştır. Araştırma modeli bakımından çalışma, meslek gruplarına göre değerlerin farklılaşmasını belirleyici şekilde tanımlayıcı tarzda tasarlanmıştır. Araştırma örnekleme girecek birey sayısı, örnekleme formülü kullanılarak %5 hata payı ile en az 192 olarak hesaplanmıştır (Orhunbilge, 2000:79).

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamında, M. Rokeach tarafından geliştirilen (1967) ölçekteki; amaçsal ve araçsal değerlerin tespitine yönelik iki alt ölçek incelenmiştir. Rokeach Değer Envanteri, Rokeach tarafından geliştirilmiş (1967) ve Türkçe dilsel eşdeğerlik çalışması Bilgin ve Araz (1993) tarafından gerçekleştirilmiştir (Bilgin, 2003:82). Rokeach Değer Envanteri; sıralama tipinde bir ölçek olup, bireyin kendi öncelik sırasına göre değerleri sıraladığı bir kağıt kalem envanteridir (Rokeach, 1973:27-28). Bu envanterdeki

ifadelere, demografik niteliklere ait (yaş ve cinsiyet) sorular da ilave edilerek anket formu hazırlanmıştır. Anket formu, çalışanlara elektronik posta yoluyla ve elden teslim edilmiştir. Anket formlarının geri dönüşleri yine elektronik posta ve araştırmacılar tarafından bizzat elden teslim alınarak gerçekleştirilmiştir.

2.4. Veri Analizi

Rokeach Değer Envanteri'nde sırasıyla önce amaçsal değerleri içeren alt ölçek ve daha sonra araçsal değerleri içeren alt ölçek listeler halinde uygulanmaktadır. Uygulamada katılımcılar, önce birinci listeyi gözden geçirmekte ve onlar için en önemli değerlerin yanındaki kutucuğa 1 rakamını yazmakta, sonra ikinci en önemli değeri belirleyerek yanındaki kutucuğa 2 rakamını yazmaktadır. Her bir rakam, bir değere karşılık gelir ve sadece bir kez kullanılarak değerler en önemli değerden en az önemli değere doğru sıralanır. Böylece 1'den 18'e kadar tüm değerlerin yanına rakamlar yazılıp liste tamamlanır, aynı işlem diğer işlemler için de gerçekleştirilir (Rokeach, 1973:422-425). Her iki ölçekte toplam 36 ifade mevcuttur. Veriler, sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan SPSS 18.0 istatistiksel paket programı yardımıyla analiz edilmiştir. Ölçeğin sıralı olmasından dolayı veri analizinde non-parametrik testlerin kullanılmasının uygun olduğu belirlenmiştir. Verilerin analizi için Spearman Sıra Korelasyonu, Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis analizleri kullanılmıştır.

2.5. Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde demografik bulgular, tanımlayıcı analizler ve hipotez testlerinin sonuçlarına yer verilecektir.

2.5.1. Demografik Bulgular

Araştırmaya, farklı meslek gruplarında çalışan bireyler katılmıştır (n=240). Araştırmada katılımcıların demografik özelliklerine ait genel bilgiler şöyledir: Araştırmaya katılanların 122'si kadın (%50,8) ve 118'i (%49,2) erkektir. Katılımcıların yaş dağılımı incelendiğinde, 120'si (%50) 20-29 yaş aralığında, 88'i (%36,7) 30-39 yaş aralığında, 32'si ise (%13,3) 40-49 yaş aralığındadır (Tablo1).

Tablo 1: Araştırma Katılımcılarının Demografik Özellikleri

		Frekans	%
Cinsiyet	Kadın	122	50,8
	Erkek	118	49,2
Yaş Grubu	20-29 yaş arası	120	50,0
	30-39 yaş arası	88	36,7
	40-49 yaş arası	32	13,3

2.5.2. Tanımlayıcı Analizler

Meslek sahibi çalışanlara ait tanımlayıcı istatistik sonuçları incelendiğinde her gruptaki meslekler için farklı değerlerin önem arz ettiği

görülmekle beraber, bazı değerlerin de tüm gruplarda ortak olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda; **dürüstlük, aile güvenliği ve iç huzur** değerlerinin tüm gruplarda görülen ortak değerler olduğu görülmektedir. Araştırmada incelenen meslek grupları için ilk üç sıradaki değerler şu şekilde oluşmuştur. *Mühendis meslek grubu* için; dürüstlük, aile güvenliği ve iç huzur, *psikolog mesleğinde çalışanlar* için; dürüstlük, iç huzur ve bağımsızlık, *doktorluk meslek grubundakiler* için; iç huzur, mutluluk ve dürüstlük, *bankacılık meslek grubundakiler* için; aile güvenliği, dürüstlük ve bağımsızlık, *serbest muhasebeci ve mali müşavirler(smmm)* için; aile güvenliği bağımsızlık, dürüstlük ve *akademisyen mesleğinde çalışanlar için* dürüstlük, aile güvenliği ve iç huzur değerleri ön plandadır. Katılımcıların meslek gruplarına ait değerlerine ilişkin önem sıralamaları aşağıdaki şekildedir: (Tablo 2)

Tablo 2: Meslek Grupları Açısından Amaçsal-Araçsal Değerlerin Sınıflandırılması

Değer Sırası		Değer Adı	Önem Sırası (ort.)	Std. Sapma		Değer Adı	Önem Sırası (ort.)	Std. Sapma
1	MÜHENDİS	Dürüstlük	3,72	3,52	PSIKOLOG	Dürüstlük	4,1	3,87
2		Aile güvenliği	4,78	4,12		İç huzur	4,45	3,62
3		İç huzur	4,97	3,47		Bağımsızlık	4,45	4,56
4		Sorumluluk sahibi olma	5,12	3,75		Kendine saygı	5,15	3,66
5		Mutluluk	5,3	2,73		Mutluluk	5,62	3,17
6		Mantıklı olma	5,65	4,01		Aile güvenliği	5,93	4,68
7		Kendine saygı	6,4	3,39		Özgürlük	5,98	3,74
8		Bağımsızlık	6,8	5,16		Sorumluluk sahibi olma	6,33	4,13

Tablo 2: Meslek Grupları Açısından Amaçsal-Araçsal Değerlerin Sınıflandırılması (devam)

Değer Sırası		Değer Adı	Önem Sırası (ort.)	Std. Sapma		Değer Adı	Önem Sırası (ort.)	Std. Sapma
1	DOKTOR	İç huzur	4,6	3,6	BANKACI	Aile güvenliği	3,23	3,36
2		Mutluluk	5	3,62		Dürüstlük	3,53	3,71
3		Dürüstlük	5,5	4,57		Bağımsızlık	5,8	4,59
4		Aile güvenliği	5,7	5,26		Mantıklı olma	6,33	4,37
5		Bağımsızlık	5,73	4,87		İç Huzur	6,4	3,59
6		Kendine saygı	6,93	4,3		Sorumluluk sahibi olma	6,48	4,21
7		Mantıklı olma	7,05	4,46		Mutluluk	7,23	3,42
8		Sorumluluk sahibi olma	7,52	4,15		Kendine saygı	7,73	4,28
1	SMMM	Aile güvenliği	3,78	2,9	AKADEMİSYEN	Dürüstlük	4,48	3,45
2		Bağımsızlık	4,6	4,27		Aile güvenliği	5,28	4,35
3		Dürüstlük	5,15	4,66		İç huzur	6	4,6
4		Cesaret	5,7	4,8		Bağımsızlık	6,3	5,18
5		Ahret selameti	6,13	5,74		Mantıklı olma	6,3	4,73
6		Entelektüellik	6,6	4,52		Kendine saygı	6,58	3,7
7		Mantıklı olma	7,1	3,5		Mutluluk	6,85	4,05
8		Başarı	7,4	4,51		Özgürlük	7,03	4,55

2.5.3. Araştırmanın Hipotezleri

Çalışmada, Rokeach'in amaçsal-araçsal değerlerinin önem sıralaması ile bazı demografik özellikler arasındaki bağlantıları bulabilmek

için hipotezler geliştirilmiştir. Bu ilişkileri gösterebilmek amacıyla oluşturulan hipotezler şu şekildedir:

H₁: Belirli meslek gruplarındaki bireylerin amaçsal ve araçsal değerleri arasında ilişki vardır.

H₂: Cinsiyet değişkenine göre bireylerin, amaçsal-araçsal değerleri farklılık göstermektedir.

H₃: Yaş gruplarına göre bireylerin, amaçsal-araçsal değerleri farklılık göstermektedir.

Araştırma hipotezlerine ilişkin sonuçlar şu şekilde oluşmuştur:

H₁: *Belirli meslek gruplarındaki bireylerin amaçsal ve araçsal değerleri arasında ilişki vardır.*

Rokeach'ın amaçsal ve araçsal değerleri arasındaki ilişkinin sınıandığı Spearman Sıra korelasyon testi sonucunda %99 güvenilirlik düzeyinde 0,276'lık pozitif yönlü zayıf bir ilişkiye rastlanmıştır. Bu çalışmada katılımcıların amaçsal ve araçsal değerleri arasında çok yüksek olmasa da pozitif yönlü bir bağlantı kurdukları görülmektedir(Tablo 3).

Tablo 3: Spearman Sıra Korelasyon Testi Sonucu

Değer		Amaçsal	Araçsal
Amaçsal	Korelasyon katsayısı	1,000	0,276(**)
	İstatistiksel anl. (2-yönlü)	.	0,000
	N	240	240
Araçsal	Korelasyon katsayısı	0,276(**)	1,000
	İstatistiksel anl. (2-yönlü)	0,000	.
	N	240	240

** $p < 0,01$

H₂: *Cinsiyet değişkenine göre bireylerin, amaçsal-araçsal değerleri farklılık göstermektedir.*

Mann-Whitney U testine göre; amaçsal değerlerden; ahiret selameti, barış içinde bir dünya, iç huzur, kendine saygı, araçsal değerlerden ise dürüstlük, itaatkar ve muktedir olma değerlerinde istatistiki olarak anlamlı farklılık saptanmıştır (*Analizlerde %10 hata payı dikkate alınmıştır*). Ahiret selameti ve itaatkar olma değerleri kadınlar tarafından; barış içinde bir dünya, iç huzur, kendine saygı ve muktedir olma değerleri ise erkek katılımcılar tarafından daha önemli olarak görülmektedir (Tablo 4).

Tablo 4: Cinsiyet Değişkenine Göre Amaçsal-Araçsal Değerlerin Farklılaşması

Değer	Cinsiyet	N	Ort. Sırası	Z skoru	p
Ahiret selameti	Kadın	122	132,06	-2,660	0,008
	Erkek	118	108,55		
Barış içinde bir dünya	Kadın	122	112,80	-1,751	0,080
	Erkek	118	128,47		
İç Huzur	Kadın	122	110,52	-2,274	0,023
	Erkek	118	130,81		
Kendine saygı	Kadın	122	108,52	-2,727	0,006
	Erkek	118	132,89		
Dürüstlük	Kadın	122	111,78	-2,010	0,044
	Erkek	118	129,51		
İtaatkar olma	Kadın	122	127,52	-1,645	0,090
	Erkek	118	113,24		
Muktedir olma	Kadın	122	112,98	-1,711	0,087
	Erkek	118	128,28		

p < 0,10

H₃: Yaş gruplarına göre bireylerin, amaçsal-araçsal değerleri farklılık göstermektedir.

Katılımcıların yaş gruplarına göre farklılıklarının incelendiği Kruskal Wallis testine göre; amaçsal değerlerden; ahiret selameti, barış içinde bir dünya, bilgelik ve gerçek dostluk değerleri, araçsal değerlerden ise bağımsızlık ve neşeli olma değerlerinde istatistiki olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Barış içinde bir dünya, bilgelik, gerçek dostluk ve bağımsızlık değerleri 20-29 yaş grubunda, ahiret selameti ve neşeli olma değerleri ise 40-49 yaş aralığındaki katılımcılar tarafından önemli olarak görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5: Yaş Değişkenine Göre Amaçsal-Araçsal Değerlerin Farklılaşması

	Yaş grupları	N	Ort. sırası	p
Ahiret selameti	20-29	120	116,29	0,021
	30-39	88	114,89	
	40-49	32	151,72	
Barış içinde bir dünya	20-29	120	128,96	0,043
	30-39	88	118,30	
	40-49	32	94,83	
Bilgelik	20-29	120	126,78	0,097
	30-39	88	120,47	
	40-49	32	97,03	
Gerçek dostluk	20-29	120	128,10	0,061
	30-39	88	119,15	
	40-49	32	95,69	
Bağımsızlık	20-29	120	131,15	0,026
	30-39	88	114,51	
	40-49	32	97,05	
Neşeli olma	20-29	120	110,90	0,015
	30-39	88	122,63	
	40-49	32	150,66	
Toplam		240		

p < 0,10

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşamda bireyin iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış ayırt etmesini sağlayan kavram “değerdir”. Değer kavramına ilişkin çok farklı sınıflandırmalar yapılmış olup, özellikle M.Rokeach tarafından yapılan ve çalışmada ele alınan değerler envanteri, literatürde en çok incelenen ve araştırılan çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada da Rokeach’in geliştirdiği değerler envanteri, ülkemizde çok fazla araştırılmamış olması nedeniyle altı farklı meslek grubuna yönelik olarak uygulanmıştır.

Çalışma sonucunda farklı meslek gruplarındaki bireylerin amaçsal ve araçsal değerleri arasında zayıf düzeyde olumlu bir ilişkiye rastlanmıştır. Yine meslek gruplarının tümünde *dürüstlük, aile güvenliği ve iç huzur* değerleri ortak olarak görülmüştür. Demografik değişkenlerden cinsiyete göre; amaçsal değerlerden; *ahiret selameti, barış içinde olma, iç huzur, kendine saygı*, araçsal değerlerden ise *dürüstlük, itaatkar ve muktedir olma* değerlerinde katılımcılar arasında farklılıklar görülmüştür. Katılımcılar yaş

grupları açısından değerlendirildiğinde amaçsal değerlerden; *ahiret selameti, barış içinde olma, bilgelik ve gerçek dostluk* değerleri, araçsal değerlerden ise *bağımsızlık ve neşeli olma* değerlerinde farklılıklar tespit edilmiştir. Buradan hareketle, bireylerin kendileri için önemli gördükleri değerler doğrultusunda, araştırmanın yapıldığı meslek gruplarına yönelik tercihlerine yardımcı olunabileceği düşünülebilir.

Yöneticiler açısından durum incelendiğinde; çalışanlara kendi değerlerini ifade edebilecekleri katılımcı ortamın sağlanması gerekmektedir. Böylelikle birey-örgüt ve birey-iş uyumu açısından ve dolayısıyla örgütsel kültürün yönetilmesi bakımından değerler önemli bir araç olabilecektir. Yine çalışanların değerlerinin, örgütsel değerlerle uyuşması neticesinde, örgütsel sistemde güven duygusunun ve memnuniyetinin artırılması sağlanabilecektir. Bu bağlamda çalışanın istihdam edildiği alan dikkate alınarak, insan kaynakları uzmanlarının özellikle işe alımlarda bireylerin değerlerinin ölçümlendiği testleri geliştirmeleri yararlı olabilir. Böylelikle bireylerin uygun çalışma alanına yerleştirilmeleri mümkün hale gelebilir.

Çalışmaya katılan bireylerin değer önceliklerinde cinsiyetin ve yaş değişkenlerinin kısmen farklılık oluşturduğu gözlenmiştir. Sonraki çalışmalarda da cinsiyet ve yaş değişkeninin yanı sıra medeni durum, gelir düzeyi gibi değişkenlerin de incelenmesi karşılaştırmalı analizlerin yapılabilmesine olanak sağlayabilecektir.

Son olarak, bu çalışmanın farklı meslek gruplarını da kapsayacak şekilde genişletilebileceği ve böylece farklı meslek grupları arasındaki değer sıralamalarının ortaya konulabileceği unutulmamalıdır. Hatta elde edilecek verilerin ışığında araçsal değerlerin, amaçsal değerleri ne derecede etkilediği konusunda da nedensellik analizleri yapılabilecektir.

KAYNAKÇA

1. BİLGİN, N. (2003), *Sosyal Psikoloji Sözlüğü: Kavramlar, Yaklaşımlar*, Bağlam Yayıncılık, Ankara.
2. BİLGİN, N. (1995), *Sosyal Psikolojide Yöntem Ve Pratik Çalışmalar*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
3. BILSKY, W., ve KOCH, M. (2000), “On the content and structure of values: Universals or methodological artefacts?”, In J. Blasius, J. Hox, E. deLeeuw & P. Schmidt (Eds.), *Social Science Methodology in the New Millennium Proceedings of the Fifth International Conference on Logic and Methodology*, Cologne, s.3-20.
4. CONNOR, P., ve BECKER, B. (1979), “Values and the organization: suggestions for research”, M. Rokeach (Eds.), *Understanding Human Values: Individual and Societal*, The Free Press, New York, s.71-81.

5. DAGHFOUS, N., PETROF, J.V., ve PONS, F. (1999), “Values and Adoption of Innovations: A Cross-cultural Study”, *Journal of Consumer Marketing*, Vol.16, No.4, s.314-331.
6. DETH, J.W., ve SCARBROUGH, E. (Eds.), (1995), *The impact of values*, Oxford University Press, New York.
7. GÜNGÖR, E. (1998), *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*, 2. Basım, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
8. HITLIN, S., ve PILIAVIN, J.A., (2004), “Values: Reviving a Domant Concept”, *Annual Review of Sociology*, Vol.302, No.1, s.359-393.
9. KUŞDİL, E., ve KAĞITÇIBAŞI, Ç. (2000), “Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı”, *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt 15 Sayı 45, s.59-76.
10. LAN, G., GOWING, M., McMAHON, S., RIEGER, F., ve KING, N., (2008), “A Study of the Relationship Between Personal Values and Moral Reasoning of Undergraduate Business Students”, *Journal of Business Ethics*, Vol.78, s.121–139.
11. LEVY, Y. (2005), *Assesing the Value of E-Learning Systems*, Hershey, PA, Information Science Publishing, USA.
12. NAKTİYOK, A. (2003), “Yönetici Değerleri ve Pazar Yönlülük Bir Uygulama”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 20, s.95-116.
13. NELSON, D., ve QUICK, J.C., (1994), *Organizational Behavior*, West Pub. Co, Minneapolis.
14. NOSSE, L.J., ve SAGIV, L. (2005), “Theory-Based Study of the Basic Values of 565 Physical Therapists”, *Physical Theraphy*, Vol..85, No.9, s.834-850.
15. ORHUNBİLGE, N. (2000), *Örnekleme Yöntemleri ve Hipotez Testleri*, İ.Ü. İşletme İktisadi Yayın No: 8, İstanbul.
16. ÖZDEN, M.S., (2007), *20-24 Yaş Arası Üniversite Öğrencilerinin ve Nevrotik Öğrencilerin Değerler Açısından Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
17. ÖZGÜVEN, İ.E., (2003), *Psikolojik Testler*, PDREM Yayınları, Ankara.
18. ÖZMETE, E. (2007), “Effect Gender on the Value Perception of the Young: A Case Analysis”, *College Student Journal*, Vol.41, No.4, s.859-871.
19. ROKEACH, M. (1973), *Nature of Human Values*, The Free Press, New York.
20. ROKEACH, M. (1969), *Beliefs, Attitudes, and Values*, JosseyBass Inc. Publishers, San Francisco.

21. ROS, M., SCHWARTZ, S.H., ve SURKISS, S. (1999), “Basic Individual Values, Work Values, and the Meaning of Work”, *Applied Psychology: An International Review*, Vol.48, No.1, s.49–71.
22. SCHERMERHORN, J.R., HUNT, J.G., ve OSBORN, R.N., (1994), *Managing Organizational Behavior*, 5th Ed., John Wiley & Sons, Newyork.
23. SCHWARTZ, S. (1996), “Value Priorities and Behaviour”, In C. Seligman, J.M. Olson ve M.P. Zanna (Eds.), *The Psychology of Values: The Ontario Symposium*, Lawrence Erlbaum, Hillsdale, NJ, s.1-24.
24. SMITH, M.B., (1969), *Social Psychology and Human Values*, Adline Publishing Company, Chicago.
25. ŞİRİN, A. (1986), *Gençlerin Değerler Sıralaması Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
26. THORPE, K., ve LOO, R., (2003), “The Values Profile of Nursing Undergraduate Students: Implications for Education and Professional Development”, *Journal of Nursing Education*, Vol.42, No.2, s.83-90.
27. ÜNAL, S., ve ERCİŞ, A., (2006), “Pazarın Satın Alma Tarzlarına ve Kişisel Değerlere Göre Bölümlendirilmesi”, *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 21, Sayı 1, s.359-383.
28. VASKE, J.J., ve DONNELLY, M.P., (1999), “A Value-Attitude-Behaviour Model Predicting Wildland Preservation Voting Intentions”, *Society & Natural Resources*, Vol.12, s.523-537.
29. WILLIAMS, R.M., (1979), “Change and Stability in Values and Value Systems: A Sociological Perspective”, M. Rokeach (Eds.), *Understanding Human Values*, Free Press, New York, s.15-46.
30. http://www.istatistikanaliz.com/ornekleme_turlerine_karar_verilmesi.asp
Erişim: 30.11.2011